

ZINĀTNES VIETA RAIŅA NĀKOTNES VALSTĪ

Ojārs Spāritis
osparitis@gmail.com

Atslēgas vārdi: *Rainis, Aspazija, Bulduru konference 1920, Projet de Convention Scientifique*

Valsts pētījumu programmas "Letonika" nosaukumā mūsu domas un jūtas tiek centrētas uz politiskajiem pamatjēdzieniem: "valsts" un "Latvija", pēdējā izrunu atvasinot no diplomātiskajā aprītē lietotā franču valodas vārda "Lettonie". Kādā secībā vai hierarhijā šie jēdzieni kārtojas ar 1920. g. 10. aprīlī no Šveices trimdas Rīgā iebrukušo un sirsnīgi sagaidīto dzejnieku — mūsu jubilāru — Aspazijas un Raiņa personvārdiem? Kāda vieta šajos dzejnieku simtpiecdesmit gados ir Latvijas akadēmiskās zinātnes divsimt gadiem, ko mēs šogad atzīmējam tāpat kā UNESCO kalendārā ierakstīto pasaules un cilvēces ideju nesēju dzīves gadskārtu? Var sacīt, ka Rainim un Aspazijai, it īpaši Latvijas Nacionālā teātra izrādes "Uguns un nakts" priekšvakarā, mūsu kultūrapiņā ir jāpiedzīvo aktualizācijas, jeb laikmetīgajā žargonā izsakoties — apdeitājuma periods. Tajā visai sabiedrībai būs iespējams no jauna atcerēties Raiņa ideju un gara lielumu, Aspazijas augsto ētisko imperatīvu nacionālo un universālo dabu, kā arī valsts dibināšanas simtās jubilejas gaidās daudzīnāt abu ģēniju globālo altruismu un salīdzināt savus centienus ar modernā cilvēka vērtību mēru.

Saistot jēdzienus "Latvija", "valsts" un "Rainis", varam triādei pievienot vēl arī ceturto jēdzienu — "zinātne" — un nokļūt pie visus tos vienojošā notikuma — Rīgas jeb Bulduru konferences, kas iesaistīja Raini Latvijas zinātnes attīstības mērķu un uzdevumu definēšanā tikai četrus mēnešus pēc atgriešanās no Šveices. Latvijas pirmais ārlietu ministrs Zigfrīds Anna Meierovics jau 1920. g. aprīlī sāka gatavoties iecerētajai Baltijas un Skandināvijas valstu "Antantes" veidošanas politiskajai konferencei, kurā ļoti cerēja izstrādāt un pēc tam ar visu valstu valdībām saskaņoti ratificēt militārās alianses izveides un savstarpējās palīdzības līgumu aizsardzībai pret iespējamo padomju Krievijas agresiju. Diemžēl Skandināvijas valstīm ielūgumu ignorējot, Bulduru konferencē no

1920. g. 6. augusta līdz 6. septembrim piedalījās vien sešu valstu: Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Polijas, Somijas un vēl Ukrainas pārstāvji. Bet tā kā šāda ārpolitiski nozīmīga uzdevuma veikšanai pārstāvju vairākumam nebija vēlāmā valdību ministru rangā un atbilstoši arī savu valdību mandāta, paralēli drošības jautājumiem konferences darba kārtībā tika iekļauti un apspriesti arī citi ar daudz plašāku tēmu loku saistīti jautājumi. Mēnesi ilgam darbam tika izveidotas piecas komisijas: Mandātu, Redakcijas, Ekonomikas, Tautsaimniecības un kultūras, Sociālo un veselības aizsardzības jautājumu komisija. Intensīvā darbā tās izstrādāja 21 saimnieciska rakstura rezolūciju, septiņus vienošanās projektus un 11 konvenciju projektus.

Mūs var interesēt Kultūras, sociālo un veselības aizsardzības jautājumu komisijas veikums, par tās vadītāju 1920. g. 7. augusta sēdē ievēlēja Jāni Pliekšānu — Raini. Latvijas republikas intereses komisijā pārstāvēja izglītības ministrs Kārlis Kasparsons, bet sabiedrotos: Somiju — Leonards Astrēms un Erkki Reijonens, Poliju — Vitolds Kameņeckis, Lietuvu — Vladislavs Natkevičs, Igauniju — Alfrēds Motus. No 7. līdz 20. augustam šī komisija izstrādāja četras konvencijas: Mākslas, Zinātnes, Literatūras un mākslas darbu autortiesību aizsardzības un Veselības aizsardzības konvenciju, kā arī vienu projektu par valstu kultūras interešu nodrošinājuma garantijām.

Literatūras vēstures pētnieki noteikti ir informēti par viņu nozarei tik nozīmīgo 20. augusta plenārsēdi, kurā Rainis Bulduru konferences dalībniekus iepazīstināja ar Literatūras un mākslas darbu tiesību, respektīvi, autortiesību konvenciju. Otrā septembra sēdē Kultūras, sociālo un veselības aizsardzības jautājumu komisijas vadītājs Rainis cēla priekšā komisijas izstrādāto Mākslas konvenciju. Tās tekstu ir publicējusi un par to jau rakstījusi mākslas zinātniece Ginta Gerharde-Upeniece¹. Taču līdz šim Latvijas zinātnes vēstures pētniecībā nav atspoguļota Bulduru konferences loma vienotas Baltijas izglītības un zinātnes telpas izveidē, kā arī sabiedrībai nav darīts zināms Zinātnes konvencijas saturs, kura aktualitāte nav zudusi pat Latvijas valsts simtgades priekšvakarā.

Tieši Raiņa 150. dzimšanas dienas un Letonikas VI kongresa kontekstā Zinātnes konvencijas teksts un saturs mūs var pastiprināti interesēt gan tādēļ, ka tā izstrādē ir piedalījušies izcili mūsu zemes intelektuāļi — Latvijas Republikas izglītības ministrs K. Kasparsons (1918–1920) un dzejnieks, jurists un sabiedriskais darbinieks Rainis, gan arī tādēļ, ka šis dokuments satur tālredzīgas jaunās valsts izglītības un zinātnes stratēģijas tēzes, kuru saturs vēl tikai daļēji ir īstenojies un joprojām ir aktuāls, pat tuvojoties Latvi-

jas valsts simtgadei. Līdz šim nav publicēts Zinātnes konvencijas pilns teksts, bet Vašingtonā 1960. g. iespiestajā grāmatā *“Minutes of The Baltic Conference Held at Bulduri in Latvia in 1920”*² ir sniegts saīsināts konvencijas pārstāstījums vācu valodā. Pilns konvencijas teksts atrodams Bulduru konferences materiālu krājumā Latvijas valsts Vēstures arhīvā (LVVA, 1313 f., 2. apr., 70. l., 98. lpp., 98. lpp. o. p., 99. lpp.). Izglītības ministrs K. Kasparsons 21. augustā iepazīstināja plenārsēdes dalībniekus ar Zinātnes konvencijas saturu un tajā, pamatoti ar Latvijas ārlietu ministra Z. A. Meierovica definēto Bulduru konferences uzstādījumu — veidot un stiprināt Baltijas valstu “Antanti” — ļoti mūsdienīgi izskan daudzi stratēģiski svarīgi uzdevumi.

Minēšu vairākas tēzes, kurās reālās situācijas izvērtējums korelē ar veicamajiem uzdevumiem. To starpā bija iekļauta apņemšanās tuvināt jaunizveidotās Baltijas valstis ar intelektuālās kultūras palīdzību un dibināt savstarpējus kontaktus zinātnieku starpā. Baltijas universitāšu mācībspēku trūkuma jautājumu risināt, aicinot uz īsiem lekciju kursiem atzītus Rietumeiropas zemju zinātniekus, kuri rosinātu studentu interesi par lielo Eiropas nāciju zinātnes sasniegumiem, veicinātu zinātnisko institūtu un laboratoriju sadarbību, apmācītu vietējos speciālistus, lai tie pēc studijām ārzemēs ieņemtu vietas dzimtenes universitātēs. Konvencija paredzēja rotācijas raksturu vieslektoru darbam Baltijas universitātēs, lai tādējādi veicinātu valstu intelektuālo tuvināšanos.

Raiņa vadītā komisija bija iestrādājusi zinātnes konvencijā vairākas tēzes, kas attiecināmas uz izglītību un to starpā rosinājumu veidot Eiropas zinātnes centros — Parīzē un Edinburgā — nacionālas koledžas tipa mācību iestādes, lai ar šo koledžu palīdzību iepazīstinātu Latvijas studentus ar lielo nāciju kultūru. Pavisam laikmetīgi skan zinātnes konvencijā iekļautā doma par Baltijas valstu kopīgu zinātnisku iestāžu izveidi, kuru

uzturēšanai atsevišķi katrai valstij varētu nepietikt līdzekļu. Šajā kontekstā konvencija rosināja Baltijas valstis veidot kopīgu Luija Pastēra institūtu, kurš 20. gs. sākuma zinātnes dzīvē bija savu efektivitāti pierādījis zinātnes koordinācijas centrs. Tas nodarbotos ar pētniecību, izstrādātu vakcīnas un gatavotu speciālistus cīņai ar epidēmijām, kontrolētu ieviesto medikamentu sastāvu, ārstētu trakumsērgas slimniekus Baltijas valstīs un kopīgi izdotu zinātniska rakstura periodiskos izdevumus.

No šodienas viedokļa jau par paveiktu uzskatāms pirms 95 gadiem izvirzītais mērķis dibināt Baltijas valstu zinātnes un izglītības kontaktus, kas tuvinātu augstskolu programmas un dotu iespēju pielīdzināt augstskolu diplomus un zinātniskos grādus. Ar mērķi tuvināt Baltijas tautas kultūras un politiskajā jomā konvencija ieteica Baltijas valstu univer-

sitātēs atvērt baltu un somu valodu katedras. Konvencija paredzēja kādā no Baltijas valstu universitāšu pilsētām kopīgi veidot un uzturēt zinātnes informācijas un koordinācijas biroju, lai pēc rotācijas principa šāds birojs risinātu pedagogu apmaiņas, izglītībai trūkstošo līdzekļu sagādes jautājumus, daloties ar finansēm, kā arī apvienojot līdzekļus kopīga budžeta izveidei. Zinātnes konvencijā ietvertais aicinājums radīt jaunus līdzekļus skan tikpat mūsdienīgi kā pēdējā laikā daudzīnātā tēze par inovatīvu zinātnisko izgudrojumu komercializāciju. Rosinājums regulāri sasaukt konferences un kongresus noslēdz Baltijas valstu delegātu izstrādāto zinātnes konvenciju.

1920. g. 6. septembrī Rīgas pilī, noslēdzot mēnesi ilgās Bulduru konferences darbu, Latvijas Ministru prezidents Kārlis Ulmanis varēja sacīt rezumējošus vārdus: "Šī konference, kuru ir rosinājuši nepieciešamība pēc

1. att. Bulduru konferences Latvijas delegācija Rīgas pilī. No kreisās: Kārlis Ramats, Pēteris Radziņš, Zigfrīds Anna Meierovics, Kārlis Ulmanis, Jānis Pliekšāns — Rainis, Kārlis Kasparsons, Voldemārs Zāmuēls, Hermanis Albats. 1920. g. augusts. Oriģināls — RTMM

PROJET DE CONVENTION SCIENTIFIQUE.

Pour rapprocher les jeunes Etats baltiques entre eux au moyen de la culture intellectuelle, il convient qu'ils se mettent en rapports par un intermédiaire de leurs savants. C'est aussi grâce au manque de forces scientifiques qu'on éprouve dans les divers domaines dans un ou l'autre des Etats baltiques, qu'ils sont obligés de nouer des relations plus intenses. C'est surtout dans les Universités nouvellement fondées sur des bases nationales que le défaut de ces forces est sensible. On pourrait améliorer partiellement en invitant des savants renommés des Universités de l'Europe occidentale. Toutefois, cela pourrait avoir, au moins dans la première période d'organisation de ces jeunes Etats, ce mauvais côté, que les savants, surtout s'ils sont ressortissants de grandes puissances mal disposées pour eux, auraient peut-être plus à coeur les intérêts de leur patrie que la culture de ces petits Etats.

Pour réaliser les buts indiqués, il convient de:

I. Echanger des professeurs entre les jeunes Etats baltiques.

Des Etats dans lesquels se trouvent plusieurs savants, spécialistes dans un certain domaine, il en faut faire venir aux Universités qui en manquent. A défaut de certains spécialistes dans plusieurs Etats, ces savants doivent être échangés; dans de tels cas, ils ne seront attachés à certaines Universités que pendant un seul semestre ou ne feront qu'un rôle de conférences spéciales. De plus, il serait à désirer que les Etats baltiques invitent des savants connus pour donner aux Universités des séries de conférences plus courtes.

II. Inviter auprès des Universités des Etats baltiques des savants des puissances amies. Leur mission serait:

a.- d'intéresser les élèves à connaître les sciences et les lettres des grandes nations européennes, particulièrement celles de la France et de l'Angleterre.

b.- de collaborer à l'organisation des Instituts scientifiques et des laboratoires.

c.- d'habituer au travail scientifique leurs successeurs, qui poursuivraient leurs études dans des facultés étrangères, en vue de leur activité ultérieure aux Universités.

Ces savants, ressortissants des Puissances amies, invités à tour de rôle auprès des Universités des Etats baltiques, pourraient, à leur tour, contribuer au rapprochement intellectuel de ces Etats.

III. Créer des Collèges nationaux dans des centres européennes, spéciale-

2. att. Zinātnes konvencijas teksta oriģināla pirmā lappuse "Projet de Convention Scientifique"

vienotības, vēl nenozīmē pilnīgu vienprātību vispusīgi apspriestajos jautājumos. Taču tā apliecināja spēju vienoties par to saturu un garu. Baltijas vienotības griba kalpos mums kā varens rīcības plāns, koordinējot mūsu katra individuālos un kopīgos centienus.”

Pēc delegātu atgriešanās mājās, diemžēl, nesekoja konferencē izstrādāto vienošanos, konvenciju un protokolu ratifikācija. Saspringtā starptautiskā stāvokļa un katras valsts individuālo diplomātisko cīņu fonā tie palika vien labas gribas ieceru un ideju līmenī. Konferences ieceres autors un galvenais rīkotājs — Latvijas republikas pirmais ārlietu ministrs Z. A. Meierovics Baltijas valstu attīstības politisko, saimniecisko un kultūras sadarbību skatīja tālā perspektīvā, un tālredzīga bija viņa iecere par Baltijas valstu savienību. Taču pēc viņa nāves par Bulduru konferences iecerēm vairs neviens tik dedzīgi necinījās, un tās daļēji tika nodotas aizmirstībai. Atsevišķos gadījumos valdības ministri, plānojot savas nozares attīstības stratēģiju, atgriezās pie Bulduru konferencē

izstrādāto konvenciju tēzēm, un šāda iespēja, ieņemot izglītības ministra posteni, bija arī Rainim.

Kopā ar Z. A. Meierovicu, K. Kasparsonu un pārējo Bulduru konferences dalībvalstu delegātiem Rainim 1920. g. augustā izdevās radīt starptautiskas zinātniskās sadarbības vīziju, kas sakņojās vienota Baltijas intelektuālā, ekonomiskā un politiskā spēka konsolidēšanas idejā. Šī doma nav zaudējusi aktualitāti arī šodien, kad politisko un ekonomisko lielvaru starpā risinās gan redzama, gan neredzama cīņa par Baltijas valstu garīgās, ekonomiskās un politiskās telpas pārdali.

Avoti un piezīmes

- ¹ Gerharde-Upeniece G. Māksla un diplomātija Latvijas Republikā 1918–1928. Grām: *No de facto līdz de iure. Latvijai topot. Māksla un laikmets* Rīga: LNMM, Neputns, 2008. 155.–198. lpp.
- ² *Minutes of The Baltic Conference Held at Bulduri in Latvia in 1920. Washington, D.C.: The Latvian Legation.* 1960. P. 210

THE ROLE OF SCIENCE IN THE FUTURE STATE AS SEEN BY RAINIS

Ojārs Spāritis

osparitis@gmail.com

Summary

Keywords: Rainis, Aspazija, Bulduri Conference 1920, *Projet de Convention Scientifique*

The paper focuses on Rainis' contribution to the Latvian science, and specifically, with his accomplishments during the Riga or Bulduri Conference, from 6 August to 6 September 1920. At this conference Jānis Pliekšāns — Rainis — was elected the head of the Commission for Cultural, Social, and Health Protection Issues. This commission elaborated four conventions: Art Convention, Science Convention, Convention for Protection of Copyrights in Works of Literature and Art, Health Protection Convention, as well as a project concerning provision guarantees of state cultural interests. The Appendix of this paper contains the full text of the Science Convention and translation of the full text of the Science Convention.

PROJET DE CONVENTION SCIENTIFIQUE

Pour rapprocher les jeunes États baltiques entre eux au moyen de la culture intellectuelle, il convient qu'ils se mettent en relation par l'intermédiaire de leurs savants. C'est notamment le manque de forces scientifiques qu'on éprouve dans les divers domaines des États baltiques qui implique qu'ils doivent nouer des relations plus intenses. C'est surtout dans les universités nouvellement fondées sur des terres nationales que le défaut de ces forces est sensible. On pourrait y remédier partiellement en invitant des savants renommés des Universités de l'Europe occidentale. Toutefois, cela pourrait avoir, au moins dans la première période d'organisation de ces jeunes États, ce mauvais côté que ces savants, surtout s'ils sont ressortissants de grandes puissances mal disposées pour eux, auraient peut-être plus à cœur les intérêts de leur patrie que la culture de ces petits États.

Pour réaliser les buts indiqués, il convient de:

I. Échanger des professeurs entre les jeunes États baltiques.

Les États dans lesquels se trouvent plusieurs savants, spécialistes dans un certain domaine, il faut en faire venir dans les Universités qui en manquent. A défaut de certains spécialistes dans plusieurs États, ces expériences doivent être échangés; dans de tels cas, ils ne seront attachés à certaines Universités que pendant un seul semestre ou ne feront qu'un cycle de conférences spéciales. De plus, il serait à désirer que les États baltiques invitent des savants connus pour donner aux Universités des séries de conférences plus courtes.

II. Inviter auprès des Universités des États baltiques des savants des puissances amies. Leur mission serait:

a. — d'intéresser les élèves à connaître les sciences et les lettres des grandes nations européennes, particulièrement celles de la France et de l'Angleterre.

b. — de collaborer à l'organisation des Instituts scientifiques et des laboratoires.

d. — d'habituer au travail scientifique leurs successeurs, qui ensuite termineraient leurs études dans des facultés étrangères, en vue de leur activité ultérieure aux Universités.

Ces savants, ressortissants des Puissances amies, invités à tour de rôle auprès des Universités des États-baltiques, pourraient, à leur tour, contribuer au rapprochement intellectuel de ces États.

III. Créer des Collèges nationaux dans des centres européens, spécialement à Paris et à Edinburg.

Ces collèges sont en relations permanentes entre eux. Pour rapprocher les jeunes savants envoyés à l'étranger pour y terminer leurs études — ce qui contribuerait aussi au rapprochement intellectuel des États baltiques — il importerait que ces derniers fondent des Collèges nationaux dans le genre de celui qui est projeté pour la Latvia à Paris /Collège Letton/. Par l'intermédiaire de ces institutions on parviendrait plus facilement à familiariser leurs pensionnaires avec la culture française, anglaise et celles des autres nations.

IV. Créer des institutions scientifiques communes.

Sachant que les jeunes États baltiques, à défaut de forces scientifiques et de moyens d'investigation, sont hors d'état de créer et d'entretenir des institutions plus importantes de recherche et satisfaisantes aux besoins de la vie pratique, il est à désirer de les entretenir à frais communs. Il importe surtout de créer un Institut Pasteur plus considérable. La tâche de cet Institut serait:

1. — de favoriser les investigations scientifiques;
2. — de former des spécialistes pour la lutte contre les épidémies et épizooties;
3. — de préparer des vaccins et de contrôler les remèdes spécifiques /tuberculines, sérums, etc./ importés de l'étranger;
4. — de traiter les gens mordus par les chiens enragés dans les États baltiques.

V. Publier en commun divers journaux scientifiques.

Il s'agirait surtout de périodiques sur l'hygiène sociale, sur les modèles des bulletins internationaux publiés pour la lutte contre la tuberculose /à Berlin, en allemand/ sur l'hygiène sociale /à Paris, en français/.

VI. Régler les questions de la maturité et des degrés universitaires.

Ces questions résultent de la nécessité pour les États baltiques déjà signalés, de se mettre en relation la plus étroite dans le domaine scientifique. Pour que les jeunes gens qui viennent d'obtenir leur maturité et les étudiants puissent entrer dans les Universités des autres États, il faut se mettre d'accord pour que la maturité soit réciproquement reconnue par les autres États. Dans ce but il convient que dans les États intéressés les programmes des écoles secondaires soient conformes les uns aux autres. De même il faut régler la question des degrés universitaires, surtout en ce qui concerne l'admission des diplômés de médecins.

VII. Il est désirable qu'aux Universités des jeunes États baltiques soient créées des chaires de langues et culture baltes, finnoises et des autres peuples de ces pays. La création de ces chaires est désirable du point de vue de rapprochement culturel et politique entre les États baltiques.

VIII. Il est désirable d'envoyer chaque année, au compte de l'État, un certain nombre d'étudiants aux Universités des autres États. Un tel échange d'étudiants donnerait dans chacun des pays baltiques un nombre suffisant de forces intellectuelles connaissant leurs langues et cultures. A son tour, ce moyen contribuerait au rapprochement politique et culturel des États baltiques.

IX. Il est désirable de créer et d'entretenir en commun un Bureau scientifique.

Le Bureau scientifique et culturel commun doit se trouver dans une des villes universitaires baltiques. D'un commun accord, ce Bureau après un certain temps peut être transféré dans un autre État. Le Bureau est en relations constantes avec le corps enseignant, les Conseils universitaires, avec des groupes d'artistes, d'écrivains, et autres institutions culturelles.

La tâche du Bureau est:

- a. — de régler la question de demande et d'échange de pédagogues;
- b. — de régler la question de moyens d'enseignement; il faut tâcher en commun d'obvier au manque de ces moyens en échangeant ou consacrant aux autres les moyens superflus, ou en créant de nouveaux à mesure que les exigences de l'instruction publique augmentent;
- c. — de convoquer périodiquement des Congrès et Conférences scientifiques et autres.

ZINĀTNISKĀS KONVENCIJAS PROJEKTS

Lai savstarpēji satuvinātu jaunās Baltijas valstis ar intelektuālās kultūras palīdzību, tām ir nepieciešams sazināties ar savu zinātnieku starpniecību. Arī saistībā ar zinātnisko spēku trūkumu, kas izjūtams dažādās nozarēs, Baltijas valstīm ir jānodibina ciešāka saikne. Šo spēku trūkums visvairāk skar uz nacionālās bāzes dibinātās jaunās universitātes. To daļēji varētu novērst, uzaicinot ievērojamus zinātniekus no Rietumeiropas universitātēm. Tomēr vismaz šo jauno valstu organizēšanas sākuma periodā, tam varētu būt arī sava sliktā puse. Zinātniekiem, īpaši tiem, kuri nāk no lielvalstīm, kas ir slikti noskaņotas pret jaunajām valstīm, varētu būt vairāk pie sirds savas tēvzemes intereses nekā šo mazo valstu kultūra.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, nepieciešams:

I. Veikt augstskolu pasniedzēju apmaiņu starp jaunajām Baltijas valstīm.

No valstīm, kurās ir vairāki zinātnieki, speciālisti kādā nozarē, tie jānosūta uz universitātēm, kurām tādu pietrūkst. Ja vairākās valstīs pietrūkst atsevišķi speciālisti, tad ir jāveic šo zinātnieku apmaiņa. Šādā gadījumā, tie būs piesaistīti kādai no universitātēm tikai vienu semestri vai arī nolasīs tikai vienu lekciju ciklu. Turklāt, būtu vēlams, lai Baltijas valstis uzaicinātu pazīstamus zinātniekus, kuri sniegtu augstskolām virkni īsākas lekcijas.

II. Uzaicināt Baltijas valstu universitātēs draudzīgo lielvalstu zinātniekus. Viņu uzdevums būtu:

a. — ieinteresēt studentus iepazīt lielāko Eiropas tautu, it īpaši Francijas un Anglijas, zinātnes un literatūru;

b. — sadarboties, organizējot zinātniskos institūtus un laboratorijas;

c. — ievadīt zinātniskajā darbā savus pēctecus, kuri pēc tam varētu pabeigt savas studijas ārvalstu fakultātēs, ar nodomu vēlāk darboties universitātēs.

No draudzīgajām lielvalstīm ieradušies zinātnieki, kuri pārmaiņus tiktu uzaicināti uz Baltijas valstu universitātēm, varētu veicināt šo valstu intelektuālo satuvināšanos.

III. Izveidot valsts koledžas Eiropas centros, jo īpaši Parīzē un Edinburgā.

Šīs koledžas nepārtraukti savstarpēji sazinātos. Lai satuvinātu jaunus zinātniekus, kuri nosūtīti uz ārzemēm pabeigt studijas, tādējādi arī veicinot Baltijas valstu intelektuālo tuvināšanu, būtu svarīgi, lai tiktu dibinātas valsts koledžas līdzīgas tai, kādu Latvijai ir paredzēts izveidot Parīzē (*Collège Letton*). Ar šo iestāžu palīdzību būtu daudz vieglāk iepazīstināt audzēkņus ar franču, angļu un citu tautu kultūrām.

IV. Izveidot kopīgas zinātniskās institūcijas.

Tā kā jaunās Baltijas valstis, kurām pietrūkst zinātnisko spēku un izpētes iespēju, nevar veidot un uzturēt svarīgākās pētniecības iestādes un apmierināt savas praktiskās dzīves vajadzības, ir vēlams tās uzturēt par kopējiem līdzekļiem. Īpaši svarīgi ir izveidot lielāku Pastēra institūtu.

Šī institūta uzdevums būtu:

1. — veicināt zinātnisko izpēti;
2. — apmācīt speciālistus cīņai pret epidēmijām un epizootijām;
3. — sagatavot vakcīnas un pārbaudīt no ārzemēm importētos specifiskos aizsardzības līdzekļus (tuberkulīnus, serumus utt.);
4. — ārstēt ar trakumsērgu slimu suņu sakostos cilvēkus Baltijas valstīs.

V. — Veidot kopīgas publikācijas dažādos zinātniskos žurnālos.

Te īpaši ir runa par periodiskajiem izdevumiem par sociālo higiēnu, ņemot par paraugiem starptautiskos biļetenus, kuri ir publicēti cīņai pret tuberkulozi (vācu valodā Berlīnē), par sociālo higiēnu (franču valodā Parīzē).

VI. Atrisināt jautājumus par pilngadību un akadēmiskajiem grādiem.

Minētie jautājumi rodas no nepieciešamības nodibināt starp Baltijas valstīm ciešākus sakarus zinātnes jomā. Lai jaunieši, kuri tikko sasnieguši pilngadību un studenti varētu iestāties citu valstu universitātēs, ir jāvienojas, lai pilngadības vecums tiktu savstarpēji atzīts arī citās valstīs. Šajā nolūkā būtu lietderīgi, ka šīm valstīm būtu savstarpēji saskaņotas vidusskolas programmas. Tāpat ir jāatrisina arī jautājums par akadēmiskajiem grādiem, jo īpaši attiecībā uz studentu uzņemšanu medicīnas diplomu iegūšanai.

VII. Būtu vēlams, lai jauno Baltijas valstu universitātēs tiktu izveidotas baltu, somu un citu šo zemju valodu un kultūru katedras. Šo katedru izveidošana ir vēlama, lai savstarpēji satuvinātu Baltijas valstis kultūras un politikas ziņā.

VIII. Būtu vēlams katru gadu nosūtīt par valsts līdzekļiem zināmu studentu skaitu uz citu valstu universitātēm. Tas savukārt palīdzētu Baltijas valstīm savstarpēji satuvināties kultūras un politikas ziņā.

IX. Būtu vēlams izveidot un uzturēt kopīgu Zinātņu Prezidiju.

Kopīgajam Zinātņu un kultūras Prezidijam būtu jāatrodas vienā no Baltijas universitāšu pilsētām. Savstarpēji vienojoties, šis Prezidijs pēc kāda laika var tikt pārcelts uz citu valsti. Prezidijs ir pastāvīgā kontaktā ar pasniedzējiem, augstskolu padomēm, mākslinieku un rakstnieku grupām un citām kultūras iestādēm.

Prezidija uzdevums ir:

- a. — kārtot jautājumus par pieprasījumu pēc pedagogiem un viņu apmaiņu;
- b. — kārtot jautājumus par mācību līdzekļiem; ir jācenšas kopīgi izvairīties no šo līdzekļu trūkuma, apmainoties ar tiem vai nodot citiem līdzekļus, kuri pašiem nav nepieciešami, vai arī, valsts izglītības prasībām pieaugot, radīt jaunus;
- c. — periodiski sasaukt zinātniskos vai citus kongresus un konferences.